
KRITIKAI SZEMLE

K Ö N Y V E K

ÍRÁS ÉS HIVATÁS

Szungyi László: *Barátság és boldogság*. Papi naplóból. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2000

Két igazán tág jelentéskörű, közösségi színtereken és formációkban évszázadok óta vitatott, értékmozzanataik és a hozzájuk kapcsolódó viszonyrendszerek szempontjából változó – olykor érdekek és ideológiák szolgálatába állított –, mára lényegi tartalmukat veszített, eredeti (értékhozó) jelentéstartalmuktól függetlenül, illetve annak ellenére is közhelyé degradálódott fogalom alliterál Szungyi László könyvének címében, amelyet a *Hitéletben* közölt cikkeiből szerkesztett egybe. Mindennek ismeretében komoly kétségek közt vesszük kézbe olvasóként ezt a kiadványt, hiszen címében azt ígéri, hogy e két vitatható, meglehetősen elvont fogalomról szól: ez az összefüggés képezi a könyv központi szervezőelvét – az egyes írások ennek fényében világítanak meg részjelenségeket –, holott a róla szóló beszéd mára már teljesen kimerült (pl. a boldogság jelenségköre az ún. alászállott, epigon költészet központi közhelykategóriája, a barátság fogalma tudománytalan bölcselkedések tárgya lett). S e bevezető információ értelmében azt is feltételeznünk kell, a szerző újszerű megvilágításban mutatja be a barátság és a boldogság kapcsolatának mibenlétét és milyenségét, netán új válaszokat is tud az összefüggés indukálta – egész filozófiai rendszerekben megválaszolhatatlannak minősülő – kérdésekre (pl. milyen az ideális barátság?, mi az igazi boldogság?). S még napirendre sem térhetünk a főcím kiváltotta dilemmáink felett, amikor a szerkesztőség szerzőtől független – a könyv egészét figyelembe véve helytelennek minősülő – alcímválasztása döbrent meg bennünket: műfaját tekintve „papi napló”-val van dolgunk. Természetesen léteznek foglalkozások, amelyeknek művelői hivatalos naplót vezetnek (pl. osztálynapló, hajónapló), de ezek rendszerint nem képeznek művészi értéket, s csak ritkán közérdekűek (mint például a nagy felfedező hajónaplói, tudósok kutatási naplója, pszichológusok feljegyzései fontos tudományos kísérletekről). Jelentős irodalmi tény Ottlik Géza *Hajónaplója*, amelyben azonban az író létrehozta a forma irodalmivá lényegítésének sajátos nyelvét és eljárásait. A vizsgált könyv alcíme is egy ilyen átlényegítő, specifikus műfajteremtő kísérletre enged következtetni, hiszen önmagában véve „papi napló”-ról, „papköltészetről”, „papi novel-

láról” mint műformáról nem tesz említést a műfajelmélet. (Még a típusában hasonló nőirodalom fogalma is degradálódott értéktartalmú, elavult és vitatott kategória az esztétikailag értékes vagy értéktelen irodalom objektív mércéi ellenében).

Szungyi László könyve az irodalmi (személyes) napló fogalmi határai közé is csak a műfaj legtágabb értelmezése szellemében helyezhető el. A világ dolgairól és jelenségeiről a vallásos világnézet szempontjai szerint elmélkedő író kisesszéinek, jegyzeteinek gyűjteménye, amelyekben a hívő szemlélet fontos érték kategória, ugyanakkor a szerző hivatásbeli hovatartozásának nem teremődnek meg szekunder jelentéstartalmi a forma keretei között. A kiadói jegyzet szerint Szungyi László abban különbözik „sok-sok paptársától”, hogy napi hivatásbeli teendői mellett írással foglalkozik, s „elmélkedéseiből, hitre való tanításából állt össze a kötet”. Csakhogy e kiadvány címe és műfajmeghatározó alcíme egy népszerűsítő jellegű vallási kiadványnál sokkal többet ígér leendő olvasójának, arról nem is beszélve, hogy az írás folyamatából még nem következik szükségszerűen az esztétikai érték, a másság specifikuma.

Szungyi László *Barátság és boldogság* című könyve – elsősorban tematikai megfelelések szerint – tizenegy kisebb fejezetre tagolódik: a barátság jelensége, teológiai axiómák, emlékek, helyi (temerini) történetek, a vallásos érzület hatása-helye az emberi pszichében, eszményképek, ünnepkörök (a három különálló fejezet – *Karácsony, Húsvéti gondolatok, Remény a mulandóság ellenére* – egy kulcsfogalom – az ünnep – jelentéskörébe sorolható), életképek, s a keresztény jövőről való elmélkedés képezi tárgyukat. A helyes (boldogsággal egyenlő?) életvezetés feltétele a kötet írásait átható világnézet szellemében a hit kínálta út és lehetőség: ez volna e világról s a benne ténykedő emberről szóló elmélkedések konklúziója, ami a kijelölt kontextuson belül természetesen – akár egyetértünk vele, akár nem – elfogadhatónak minősülő végkövetkeztetés. Zavaró viszont az a leegyszerűsítő tendencia, ahogy a szerző e megállapításokhoz eljut: a következtetésnek ezt az útját ugyanis nem mindig jellemzi az árnyalás, a jelenség körbejárásának, több szempontú elemzésének szándéka. Pl. egyik írásának központi gondolata a nők barátságáról szóló pejoratív vélemény, de ezt érdemben se nem igazolja, se nem cáfolja meg. Ugyanakkor nem egyértelműen hatja át gondolatmenetét a másság, a másként látás létjogosultságának, a többszintű igazság létének elismerése. A homoerotikus vonzalomról mint egyöntetű (egyskű) és eleve elítélendő jelenségről tesz említést, s az ilyen alapokon létrejövő barátságot minden esetben értéktelen lelki tényként kezeli, holott az nem okvetlenül azonos a homoszexualitás fogalmával, és a társadalomtörténet is számos ehhez hasonlatos barátságról tud, amely jelentős művészi vagy társadalmi tett forrása volt. Pl. Szapphó szerelmi költészetének indulati-érzelmi telítettsége, Platónnak – a szerző által is említett – férfibarátságokat magasztaló véleménye sem egyértelműen azonos a ma természetellenesnek tekintett vonzalommal. Nagyon hatásos és meggyőző módon mutatja be a barátságnak e tudatalatti összetevőit pl. Nádas Péter az *Évkönyv* augusztus-fejezetében. Vagy: ki mondaná Thomas Mann *Halál Velencében* című regényéről, hogy a benne megjelenített érzelmi-indulati tartalom miatt megbotránkoztató alkotás? Mindezért korántsem hiszünk el Szungyi Lászlónak, hogy „a legautentikusabb barátság . . . olyan férfiak között jön létre, akikenél a legortodoxabb freudi pszichoanalízis is hiába keresné a szexuális inverzió legminimálisabb nyomait is”, s hogy „a férfiak egymás közötti igazi barátsága szilárd, hűséges személyes kapcsolat, melyből kiegyensúlyozottság, béke és öröm szá-

mazik" (*A férfiak közötti barátság jellemzői*). A mi „ismereteink és tapasztalataink szerint” ugyanis az igazán legendás barátságok sokkal bonyolultabb összefüggésrendszert, s korántsem ilyen egyszerű értékrendet feltételeznek. Nem beszélve arról, hogy hány meg hány tragikus színezetű baráti kapcsolat létezett és létezik mind a valóság, mind a fikció színterén, amelyekről mégsem állíthatnánk, hogy nem felelnek meg az autentikus barátság ismérveinek. Ugyancsak kevés esélyt ad, illetve nem ismeri el legitimitását a szerző a különböző neműek, vagy fiatal lány és idősebb férfi között létrejövő őszinte barátságnak. „Valóban nem okoz nagy nehézséget olyan példákat felsorolni, melyek szerint egyes férfiak és nők önmagukat és másokat a tiszta barátságra fellelkesítették, mígnem egy szép napon, »tiszán véletlenül«, egy szerető kar gyengéd ölelésében találták magukat” – állítja a nő-férfi között létrejövő kapcsolatról, míg az utóbbi jelenséggel kapcsolatban megjegyzi: „Főként a nők férfiak fiatal leányoknak tett barátságajánlata gyanús. Szándékuk akkor lesz teljesen felismerhető, ha arra hivatkoznak, hogy feleségük nem érti meg őket, és »vigasztalóra« vágyanak” (*Barátság férfi és nő között*). Ami szemet szúr, az nemcsak a megállapítások kizárólagossága (egy ilyen kivételt nem ismerő szemlélet értelmében, még Dante Alighieri *Isteni színjáték* című művének ihletettséget is gyanús jelenségeként kellene kezelnünk), hanem nyelvi megformálatlanságuk, stílusuk esszényelvet meg sem közelítő – előítéletet rejtő – durvasága. Máskor kész tényeket, megfellebbezhetetlennek tartott igazságokat variál, a vizsgált jelenség háttérmozzanatait feltáró elmélyülés helyett a felszínes gondolkodás és összefüggés-teremtés szintjén marad a szerző. Legszenvedelmesebb ez a tendencia a könyv azon fejezeteiben, amelyek hétköznapi jelenségektől elvont gondolati tartalmak köré szerveződnek, mint amilyen a barátságról szóló frászcsoport.

A már több szempontból idézett első tematikai egységben (*Barátság*) a célfogalom definiálásának kísérletén túl a hozzá kapcsolódó viszonyrendszerek, jelenségek vizsgálatára vállalkozik a szerző, saját meghatározása értelmében a magányosság szerencsétlen (véleménye szerint: beteges) állapotából való kigyógyulás „módját és hatékony eszközeit” szeretné ismertetni. Gondolatmenetét Sartre a jelenségre vonatkozó gondolatainak fellelevenítésével vezeti be: „Az ember egyedül születik és egyedül hal meg, önámítás, ha azt állítja: e két végpont között megannyi döntő pillanat létezik, amikor nem volt egyedül.” Azonnal meg is kérdőjelezi ezt az állítást: „Az egzisztenciális megtapasztalás vajon igazolja-e ezt a pesszimizmust?” Egy „semmiképpen”-nel felel rá, hogy aztán bevezető szövegének (*Magányosság a tömegben*) további bekezdéseiben mégis hasonló megállapításokhoz jusson: „Vitathatatlan mégis, hogy nagyon sokan magányosnak, elhagyatottnak érzik magukat szinte egész életük folyamán. (. . .) A nagyvárosok lakótelepein, a tömegben, a forgalom zajában sokkal többen panaszkodnak arra, hogy ismerőseik megfélemedtek róluk, vagy ellenkezőleg, képtelenek egyetlen pillanatra egyedül maradni. (. . .) Gyakran a család sem más, mint magányos emberek közössége. (. . .)

Felmerül a kérdés, valóban ennyire tragikus-e a helyzet, vagy mégis lehet rajta valamit változtatni?” (*Magányosság a tömegben*) A magányosság elleni hatékony ellenszernek a baráti kapcsolat(ok) kiépítésének módszerét tekinti. Olvasóként viszont azt tapasztaljuk, hogy nemcsak a „hatékony módszerek és eszközök” mibenlétét, tehát a barátság lényegi tartalmát nem sikerül megragadnia sem a címadó fejezetben, sem a könyv egészében, de azt sem sikerül bizonyítania, hogy a mai modern társadalom feltételei között a barátság intézménye valóban létezik, nem vesztette el valós érték tartalmát, tehát Sartre tévedett

az ember egzisztenciális elidegenedését illetően. „Mi” ugyanis érvelését nem tartjuk eléggé meggyőzőnek ahhoz, hogy elhiggyük, „a férfiak közötti barátság reális valóság, és fontos szerepet játszik életükben” (*A férfiak közötti barátság jellemzői*). Egyetlen érvünk sincs ugyanis arra vonatkozóan, hogy manapság a férfiak kevésbé lennének magányosak a nőkkel szemben, hogy az erősebbiknek ítélt nem tagjai alkalmasabbak lennének e viszony tartósabb kialakítására. Ezen a ponton több olyan fontos mozzanatra is szeretnénk utalni, amelyet a szerző figyelmen kívül hagyott írás közben. A közlés szintjén ugyan nem ért egyet a nők egymás közti barátságára vonatkozó szkeptikus érvelésekkel, nem tartja helyénvalónak azokat a nézeteket sem, amelyek a független nők barátságában természetellenes hajlamot feltételeznek, mi több, megjegyzi, „semmi sem ad tehát okot arra, hogy a nőket alkalmatlanabbnak tartsuk a barátságra, mint a férfiakat”, mindezeket az állításait azonban megkérdőjelezi a következő írás hangvétele és tartalma egyaránt. Pl.: „A közvélemény is alátámasztja azt a meggyőződést, hogy csak a férfiak képesek altruizmust, komolyságot, hűséget nyújtani a baráti kapcsolataikban. A modern pszichológusok szerint is kizárólag a férfiak rendelkeznek elegendő affektív érettséggel” (*A férfiak közötti barátság jellemzői*). Az ehhez hasonló szöveghelyekkel ugyanis egyszerűen nem tudunk olvasóként mit kezdeni, nemhogy hitelt adnánk neki. Úgy véljük ugyanis, hogy az ilyen komoly és fontos jelenségekről szóló beszéd nem lehet felületes, s a róla szóló megállapításokat meggyőző érvekkel kell alátámasztani. A hivatkozásokat is rendszerezni kell megjelölve forráshelyüket, eredetüket. Nem lehet és nem szabad a pontos megnevezéseket a „mondják”, „sokan úgy vélik”, „egyesek azt állítják”, „a közvélemény is alátámasztja” és az ehhez hasonló megjegyzésekkel helyettesíteni, s főleg nem a népi bölcselkedés közhelytartalmaira támaszkodni. (Pl.: „Az erotikus lobogásra jellemző, hogy kezdetben igen erős, de ha elérte a kielégülési csúcst, lassan gyengül, végül teljesen kialszik. Ebben az esetben inkább lángra lobbant szalmáról, mint tartós parázsról van szó” – *A szerelem és a barátság kiegészíti egymást.*) Nem elegendő a tudományokra való általános hivatkozás sem. Így: a „modern pszichológusok szerint is”-féle megjegyzés a pontosítást elkerülő eljárás közé tartozik, hiszen ennek alapján valamely idézett megállapítás a modern pszichológusok közül lehet bárkié és senkié, nem lehet ellenőrizni hitelességét. Továbbá: a nők „affektív érettségére” vonatkozó leegyszerűsítő, lekicsinylő vélemények megkerülük a nők szocializációjának kérdéseit, azt, hogy a társadalmi szabályrend egészen más szerepeket és viselkedésnormákat vár el a nőktől mint a férfiaktól, azaz a konzervatív nevelés a nőket a saját érdekeikről és vágyaikról (pl. a barátságról) való lemondásra készíti elő. Ennek értelmében a szerző is szentesít bizonyos sztereotípiákat. Pl. nagyon hasznosnak tartja, ha egy, a családja által elfoglalt asszony, független barátnője révén tájékozódik a világ dolgairól (*A nők alkalmatlanok a barátságra?*). Az ilyen hozzáállás ugyanis a férjes-családú asszonyt alárendelt helyzetben látta, a konyha-gyerekszoba-hálószoba kijelölte térbe szűkíti mozgásterét, megfosztva őt személyes szabadságától, nem beszélve a személyes megéltesség helyett kapott másodkézből származó információk csökkentett értékéről. Ezenkívül: Szungyi László s mindazok a meggyőzések, amelyeknek szellemében véleményt mond a férfiak közötti tartózkodó barátságról, nem tesznek különbséget az ún. haverkodás és a barátság lényegi tartalmai között. Ez a leegyszerűsítő eljárás figyelhető meg következő okfejtésében is: „A legtöbb férfi csak az azonos neműek baráti körében találja meg önmagát. A férfiak baráti társaságban jól szórakoznak, társalognak, és lényegesen másként viselkednek, mint

nők jelenlétében. Még a szerelem sem helyettesíti a férfi számára a más férfiak iránti barátságot. A feleségek olykor nem jó szemmel nézik, ha férjük a házasságkötés után nem számolja fel baráti kapcsolatait . . .” – *A férfiak közötti barátság ismérvei*. Kifogásolható továbbá – az írások megjelölt műfaja alapján – az ún. királyi többes következetes alkalmazása, hiszen a naplóírótól – más műfajokban alkotókkal ellentétben – fokozottabb mértékben várjuk el a személyesség ismervét, az egyedi-sajátos vélemény vállalásának tényét, méghozzá a „mi ismereteink és tapasztalataink”, „meggyőződésünk”, „véleményünk”-féle szófordulatok, szókapcsolatok helyett. Mindezek mellett még a szerző számos, kellőképp át nem gondolt, odavetett, a tudománytalan bölcselkedésekből, a köznapi megfigyelések közhelyeiből, sőt, olykor a közösségi előítéletek tárházából kölcsönzött megállapításával foglalkozhatnánk. Pl.: „Az az állítás azonban, hogy igazi barátság kizárólag férfiak között szövődik, a barátság fogalmát korlátok közé szorítja. Kétségtelen ugyan, hogy az olyan kiváló személyiségek közötti barátság, mint Jonatán és Dávid, Jézus és János apostol, Goethe és Schiller stb., magasztosabbnak tűnik, mint az emberiség más képviselői között, de az átlagember is képes igazi barátságra” – *A férfiak közötti barátság jellemzői*. (Ha jól értelmezem: vannak a férfiak, közöttük kiváló személyiségek, emellett léteznek az emberiségnek „más képviselői” és az átlagemberek. A nők melyik kategóriába tartoznak? Ők a „más képviselők”? Vagy a mindenkori „átlagemberek”? Vagy: „Ha felnőttkorban merül fel féltékenység a barátok között, ez affektív éretlenségre, homoszexuális hajlamra vagy más pszichopatológiai jelenségre vall” – *Baráti közösségek*. (Félek, e megjegyzés értelmében, az emberiség igen nagy százaléka tartozna, amennyiben valaha is féltékenységet érzett barátaí iránt, a beteges lelkületűek, a ferde hajlamúak csoportjába. A szerző itt megfeledezett egy korábbi állításáról, miszerint „az ember pszichéjében, lelkivilágában ritkán történnek olyan egyértelmű dolgok, melyek a racionális kategóriákat jellemzik” – *A nők alkalmatlanok a barátságra?*)

Szükségszerű volt foglalkozni Szungyi László könyvének címadó és elvi alapvetést hordozó fejezetével ilyen terjedelemben és részletességgel, hiszen a következők ennek szellemében, módszereinek és eljárásainak megfelelően épülnek fel, ami nemcsak azt jelenti, hogy szemléleti megalapozottságukban jelentősen folytonosságot, de – sajnos – hiányosságaikban is. A következő szövegekre sem jellemző a kimunkált esszényelv, a következetes gondolatvezetés, a hatásos érvelés sajátossága, vagy pedig a szépirói stílus ismérve. Talán a *Miatyánk* című második részt tekinthetjük e szempontból a legösszefogottabbnak. A *Miatyánk* imádság jelentéstartalmait – mint a keresztény életvezetés legfontosabb értéktartalmait – bemutató fejezet szövegei egy-egy központi motívum köré szerveződnek. A lényegi tartalom (rendszerint deduktív jellegű) megközelítései egy-egy összefüggő gondolatsor gördülékeny, következetes kifejtésére épülnek, a megjelenítés, a láttatás és az érzékeltetés plasztikussága fedezhető fel bennük. Semmi okunk és jogunk nincs tehát kétségbe vonni e keresztény értéktendenciák szellemében kifejtett szövegmagyarázatok, jelentésértelmezések értékét és érvényét, de itt is számon kérhetjük a szerzőtől az új összefüggések felfedezésének, egyéni meglátások kifejtésének szándékát, a jelenségekről való korábbi beszédmód megújításának igényét. Mert – legyenek e fejezet írásai bármennyire tartalmasak is – e specifikumok nélkül nem mondanak többet számunkra mint valamely igényes megformáltságú hittankönyv olvasmányai közvetítette ismeretanyag. Helyenként e szövegegyüttes darabjaiban is felfedezhetők annak a didak-

tikus hangvételnél a nyomai, amely a könyv életképekből, ún. hitre tanító jegyzetekből szerkesztett részeiben kifejezett. A fejezetet nyitó írás első bekezdése eklatáns példája ennek: „Boldog örömmel ront be a hittanóra után édesanyjához egy elsős kislány: »Anyu, tudod, hogy miért vagyunk mi mindannyian ’testvérek’, ahogy a tisztelendő atya a templomban a szentmisén szólott bennünket?!« Az anyuka szóhoz sem jut, mert a kislány azonnal felel is a saját kérdésére, hiszen számára nagy felfedezés volt, amit a hitoktatótól hallott: »Azért vagyunk mindannyian testvérek, mert Isten mindannyiunk égi Atyja, és csak az szólíthatja így Őt, aki a keresztségben gyermeke lett!«” (*Isten mindannyiunk atyja*) A példaállítás e naiv formája semmiképpen sem lehet a modern pedagógia eszköze még a hitoktatás keretein belül sem.

Szungyi László könyvének valójában csak két olyan fejezete van, amely a tulajdonképpeni napló formájával és jellegével analóg írások gyűjteménye: az *Emlékeim* és az *Életközelben* című rész. Az *Emlékeim* cím alatt közölt három szöveg közül az *Újra felkel a Napot* tartalma alapján inkább az elmúlásra, a végesség tudatára apelláló írások együtteséhez kellett volna sorolni (amiért mégis az említett kontextusba került, az feltételezésem szerint a gyermekkori emléket felelevenítő első bekezdés miatt történt). A *Gyermekkori emlékek Vondra Gyuláról* című emlékező tartalmú írás és a szerzővel készült interjú (*Római diák voltam*) a kötet két leggyengébb szövege. Nemcsak azért, mert mindkettő nyelvi megformáltság tekintetében is a legelső értékhatárt súrolja, hanem mert semmilyen olyan többlettartalom nem bontakozik ki belőlük, amelyek közérdekűségre számot tarthatnának. A magánélet történéseit feltáró vallomásnak, a személyesség szöveg helyeinek is kell rendelkeznie olyan szekunder jelentéstartalommal, amely a potenciális befogadó beleérzőkészségére számot tarthat, mert csak így jöhet létre az írás lényegi értéktartalma: az olvasóval való kapcsolatteremtés lehetősége. A néhai temerini esperesnek, Vondra Gyulának emléket állító írás az égvilágon semmit sem árul el a megidézett személyiség jelleméről, alakjáról, emberi és hivatásbeli magatartásáról azon kívül, hogy megértően reagált a gyermek Szungyi László – egyébként a nagynya által sugallt – bemutatkozására („Szungyi Lacika – pap!”), s része volt későbbi pályája egyengetésében. A római diákokat bemutató interjú sem szolgál egyedi tanulsággal az (újság)olvasó számára, és semmi köze az irodalmi interjú kategóriájához, amilyent egy ilyen szövegkörnyezetben olvasóként elvárhatnánk. Viszonylag sikerültebb írásokat fog egybe a *Vallás és emberi psziché* fejezetcím. Ezekben a szerző az ember életében adódó különböző válságjellegű és -tartalmú lelkiállapotokra, élethelyzetekre, egyetemes emberi jelenségekre (pl. az embertársainkkal való konfliktus, az egzisztenciális kiábrándultság, a vallásos meggyőződés kialakulása, az ún. isteni bűvölet etc.) ad a keresztény filozófia szellemének megfelelő válaszokat és magyarázatokat. Megjegyzései, következtetései itt sem mindig átgondoltak. Csak egy apró példa a *Meg tudunk-e bocsátani?* című írásból: „Aki hagyja, hogy életében eluralkodjon a keserűség és a harag, idővel tönkreteszi saját magát” (a szerző eredeti kiemelése). Ennek következményei a lelki, sőt testi rendellenességek és különféle megbetegedések.” (A frusztráltságból következő kóros lelki folyamatok és pszichoszomatikus megbetegedések jelensége ismert előttünk. Kérdésünk az volna, ezeken kívül milyen „lelki rendellenességek” lehetnek a következményei ennek az állapotnak?) Miként azt a *Barátság* című fejezet megfelelő szöveg helyei esetében tettük, a többi írás közvetítette értékítéletek kapcsán is elvárjuk a szerzőtől a más meggyőződésűek

(még az általa „vallástalanok”-nak nevezett emberek) iránti tolerancia készségét is. Ezért felkapjuk a fejünket, amikor pl. elbeszélve a Louis Pasteurrel a tudomány és a vallás összeférhetetlenségéről vitázó fiatalember esetét, annak vitaszenvédélye, indulata kapcsán „lélekből kitört bűnös szabadság”-ról beszél (*Az olvasóval a kézben*). Ugyanis nem lehet eleve bűnös az, ami nem felel meg az általunk közvetített értéktartalmaknak. Ugyancsak a nyitottság, a modern élettartalmakhoz való alkalmazkodás hiányát fedezzük fel az *Életközelen* című fejezet hétköznapi élet jelenségeire reagáló írásában.

Szungyi László *Barátság és boldogság* című könyve bevezető írásának ígérete (a „hatékony mód és eszközök” feltárása) ellenére – úgy vélem, még a szerzővel azonos meggyőződésbeli hullámhosszon levő befogadó számára – sem ad (főleg szembetűnő hiányosságai miatt) hiteles választ arra vonatkozóan, melyek a *barátság és a boldogság* szimbiózisa áthatotta élet feltételei, lehetőségei. A könyv egészének áttekintése engem inkább arról győz meg, hogy ezt az ígéretes főcímet inkább a jóhangzás indukálta, mintsem az írások egészét átható kulcsfogalmak kiemelésének szándéka. A vele kapcsolatos számos észrevétel, kifogás, valamint nyilvánvaló és lényeges hiányosságai ellenére sem tartom szükségtelen kiadványnak ezt a könyvet. Ugyanakkor mind szerzője, mind recenzense és szerkesztője figyelmét felhívnom a válogatás szelektív elvére, a mérlegelés fontosságára e tevékenységben, hogy az igényes, esztétikailag értékes irodalmi szöveg hitelét ne rontsa el a vele egy kötetbe, fejezetbe szerkesztett értéktelen, kifogásolnivaló. Az is fontos tanulsága Sungyi László kötetben reprezentált irodalmi tevékenységének, hogy valamely specifikus hivatás – pl. a papi szolgálat – önmagában még nem képez irodalmi érték-többletet.

BENCE Erika

CSÁTH GÉZA OLASZ SZEMMEL

Géza Csáth: *Oppio e altre storie*. Roma, 1998

„Érzem, hogy ismeretlen félelem kerít mindjobban a hatalmába, és hogy nincs ellene védekezés sehol sem.”

(Csáth Géza: A béka)

Terror, kegyetlenség, harag és fájdalom, ezek az érzelmek Csáth Géza elbeszéléseinek alapelemei. A valóság határát súroló gyilkosságok, onirikus látomások, amelyeket egyszerű és végtelenül precíz stílussal beszél el, ahol a cselekmények az eseményeknek logikus és organikus láncolatával követik egymást. Az olvasó, akit nyugtalanság és aggódó érzés önthet el; egy groteszk és szürreális utazáson találja magát az ész legsötétebb és legtitokzatosabb mélységében, amely megrázkódtatások, lidérces álmok és félelmek tanyája. Ez egy olyan univerzum, amelyet gyerekek, állatok, mesebeli személyek és hullák népesítenek be.

A gyerekek az abszolút főszereplői ezeknek az elbeszéléseknek: gyerekek, akik kínozzák és élve felboncolják a kutyákat és macskákat, akik megfojtják testvérkéiket, megkéselik édesanyjukat, és felakasztják játszótársaikat. Ezeknek a történeteknek nincs morális